

מון הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

"לא תעשון אתי"

לא תעשון אתי א' כסף וא' זהב לא תעשו לכם, ואמרנו אלוה הבא בשביל כסף וזהב (סנהדרין דף ז' ע"ב וירושלמי בכורים פ"ג), ואמרנו בע"ז מ"ג ע"ב לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום כגון אופנים ושרפים וחיות הקודש, חמה ולבנה כוכבים ומזלות, ואמרנו במכילתא מה ת"ל לכם, שלא תאמר הואיל ונתנה תורה רשות לעשות בבית המקדש הריני עושה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ת"ל לא תעשו לכם (והראיה מדכתיב האזהרה בלשון רבים), והנה קדושת האמונה יוצאת מן הכח אל הפועל בזמן שהולכת עם הקדושה, אבל אם משנה את הדבר אזי קרוב הדבר להיות עבודה זרה ח"ו, והשינוי שייך בין שינוי עצמיות הדבר, כגון אם עשה כרובים של כסף במקום זהב, או שינוי במקום, כגון שעשה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות דבר שהיה צריך להיות במקדש, נמצא שעבר על הדבר ע"י שינוי מקום, ולא זה בלבד שלא עשה מצוה (כהוגן) אלא עשה עבירה. וכעת יש לפרש הדמיון של אלהי כסף ואלהי זהב למי שמעמיד דיין שאינו הגון, כי עצם עבודה זרה בא ע"י דמיון של כזב, כי אנו רואין אשר חפץ הטבעי הוא האינסטינקט של האדם מרגיש מה שצריך לו, הוא יכול להרגיש מה שיש בזה הכרת, אבל לפעמים עושה את הדבר הזה בטעותים הרבה, כגון האמונה אשר נצרכת לחיי האדם, וכשם שהדגים כיון שעולין מן המים מיד מתים (וכלשון הגמרא ע"ז ד"נ) כן בני אדם הפורשים א"ע מתורה ואמונה מיד מתים כי חייהם אינם חיים, וכיון שהרגש של האמונה הוא הכרחי בטבע, וזהו דרכן של בני אדם כי אין להם תאות ממשיכות אזי יחפשו להם תאות דמיוניות, ולכן אנו רואין כי אותן אנשים שנפלו מן האמונה הטהורה והצרופה לא הלכו זמן כביר בלא אמונה אלא תפסו בידם אמונות כוזבות ודמיונות הבנויות על אדני שוא, ואם תשאל קורא יקר, מה הביאם לזה לתפוס באמונות כוזבות, אבל התירוץ בצדו כי האדם בלא אמונה אינו יכול לחיות ומי שאין לו תאווה ממשיכות הוא תופס התאווה דמיוניות, ולכן לא מלבד שמועיל בזה אלא שמקלקל עוד יותר, וכן בהעמדת הדיינין אם הוא הולך בדרך הקדושה אזי ההתמנות הוא קדושה, אבל אם אינו הולך בדרך הישר אזי ההתמנות הוא רק קלקול גדול. ויש לדייק כי באלהי כסף אמר לא תעשון אתי א' כסף, ובאלהי זהב אמר לא תעשו לכם, כי לפעמים יש שופט שנתמנה בקהלה עניה ע"י שהוא נותן שוחד כסף להקהילה העניה, ולכן אמר לא תעשון אתי אלהי כסף שהוא בעצמו לא יגרום, אבל לפעמים בא שופט לקהלה עשירה אשר איננה נצרכת ליקח ממנו, אבל אדרבה היא נותנת לו זהב, ולכן פי' ואלהי זהב לא תעשו לכם, כי הם נותנים לו להשופט את הזהב.

ובזה יבואר שמדמה אותם לאלהי כסף ואלהי זהב, כי באומות הקדמונים היו ב' מיני עובדי עבודה זרה, ואחד מהם האמין כי עבודה זרה מבטת רק השגחה כללית, על הכלל ולא על הפרט, ואחרים האמינו כי עבודה זרה משגחת על הפרט, על כל אדם בפ"ע, ולכן הראשונים שהאמינו אדות צרכי רבים, האמינו בחמה, כי החמה היא מאירה בעצמה וממזרח שמש עד מבואו, ולכן עשו להם אלהי זהב, כתמונת החמה, אבל אותן שהאמינו כי הע"ז משפיע על צרכי יחיד, האמינו בלבנה, כי הלבנה היא קטנה בכמותה, ואינה מאירה כ"כ, רק בצירוף הכוכבים נמצא שהאור נתרבה, והאמונה הזו היו לאותן האומות שהאמינו בצרכי יחיד, ולכן עשו להם אלהי כסף בתמונת הלבנה, כי צורת כסף הוא קרוב לצורה שנראית בלבנה, ולכן מי שנותן כסף לקהלה עניה, נמצא שעושה רק בשביל ההנאת העצמי שלו, וזה נקרא צרכי יחיד, לכן דומה ממש להעבודה של אלהי כסף, אבל מי שבא לקהלה אשר איננה צריכה ליקח ממנו, אלא אדרבה היא נותנת לו זהב, נמצא שחושבין את הדבר בשביל צרכי רבים, ולכן דומה ממש לאלהי זהב אשר היה סמל לחמה בשביל אותן שחשבו כי העבודה זרה (החמה) משגחת על צרכי הרבים.

אלא מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו על עלתך המרומז להאידיעאל ואת שלמדך המרומז לצרכי יחיד, בכל המקום אשר אזכיר, לא קאמר אשר תזכיר, פי' לא כאשר אתה תזכיר לפי דמיונך, אלא אזכיר בעצמי, והבן היטב ודו"ק.